

**УТИЦАЈ ИСТАНБУЛСКЕ
КОНВЕНЦИЈЕ НА КРЕИРАЊЕ
НОВИХ И ПРОМЈЕНУ
ПОСТОЈЕЋИХ КРИВИЧНИХ
ДЈЕЛА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ**

 HEINRICH BÖLL STIFTUNG
SARAJEVO

Pripremu i izdavanje ove publikacije finansijski je podržala Fondacija Heinrich Böll. Za stavove i mišljenja iznijete u publikaciji odgovorni su sami autori i autorice, a ne Fondacija Heinrich Böll.

УТИЦАЈ ИСТАНБУЛСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ НА КРЕИРАЊЕ НОВИХ И ПРОМЈЕНУ ПОСТОЈЕЋИХ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Марко Соломун, студент III године Правног факултета Универзитета у Бањој Луци

Сажетак: *Истанбулска конвенција представља један од кључних аката, који је поред препорука Савјета министара Европске уније али и конвенција Савјета Европе, утицао на измјене кривичног законодавства Републике Српске и то у правцу веће заштите жена и промовисању родне равноправности, а измјене се прије свега односе на кривична дјела чије су жртве најчешће жене. У том правцу можемо говорити о дјелима која су под утицајем Конвенције инкриминисана, али и о кривичним дјелима чија су законска обиљежја под утицајем Конвенције измијењена. Пажњу можемо усмјерити и на различита тумачења у судској пракси појединих елемената кривичног дјела силовања, чије се тежиште пребацује са активног пружања отпора, на непристанак жртве.*

Кључне ријечи: Истанбулска конвенција, заштита жена, силовање, насиље, прогањање, полно узнемиравање, генитално сакаћење жена.

УВОД

Конвенција Савјета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, или скраћено Истанбулска конвенција, потписана је 11. маја 2011. године у Истанбулу, по чему и носи тај назив. Као узори за доношење конвенције служили су регионални међународни уговори који за циљ имају заштиту људских права, као Конвенција за заштиту људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), Европска социјална повеља, Конвенција Савјета Европе о борби против трговине људима, Конвенција Савјета Европе о заштити дјецe од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања. Поред конвенција, као узор су служиле и препоруке Савјета Министара Европске уније и то Препорука о заштити жена од насиља (2002), Препорука о стандардима и механизмима родне равноправности (2007), Препорука о улози жена и мушкараца у превенцији и разрјешењу сукоба и изградњи мира (2010) и друге препоруке. Као незаобилазан узор је и пракса Европског суда за људска права, али и универзални међународни уговори као Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966), Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966), Конвенција Уједињених нација о елиминисању свих облика дискриминације жена (1979), Опциони протокол уз Конвенцију (1999), Општа препорука бр. 19 Комитета за елиминисање свих облика дискриминације жена, Конвенција Уједињених нација о правима дјетета (1989) и Опциони протоколи уз Конвенцију (2000) и Конвенција Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом (2006).

Босна и Херцеговина је међу првим државама које су усвојиле и ратификовале Конвенцију. Она штити права жена и у приватној сфери, посебну пажњу посвећујући превенцији сексуалног насиља над женама, одређујући да и партнери у заједници могу бити починиоци ових кривичних дјела¹. Истанбулска конвенција садржи 81 члан, подијељен у 12 поглавља². Уобичајено је становиште према којем се чланови конвенција

---

¹ Нермина Јерковић, „Међународни документи за оснаживање жена и сигурности: од статистике до доношења одлука“, *Удружење Мрежа полицијских службеница*, 2021, стр. 7.

² Поглавља слиједе: 1. Сврха, дефиниције, равноправност и недискриминација, опште обавезе; 2. Интегрисане политике и прикупљање података; 3. Превенција; 4. Заштита и потпора; 5. Материјално право; 6. Истрага, судски поступак, процедурално право и заштитне мјере; 7. Миграција и азил; 8. Међународна

Савјета Европе могу груписати у стандардни „3П“, а што обухвата „*protection, prevention and prosecution*“, односно заштитне одредбе, превентивне и оне које се тичу гоњења, док Истанбулска конвенција иде корак даље и слиједи „4П“ структуру, која додаје координисане политике³. Превенција се заснива на подстицању средстава јавног информисања у циљу оспоравања ставова који оправдавају насиље над женама, те кампањама подизања свијести о различитим облицима насиља, њиховој штетној природи и утицају који имају на жене. Превенција се такође односи на образовање, поготово млађих узраста из области ненасиља и једнакости између мушкараца и жена. Она обухвата и програме за починиоце насиља у породици и кривичних дјела против полне слободе, како би усвојили ненасилно понашање и избјегли понављање кривичног дјела, а обухвата, такође и едукацију стручних лица који раде са жртвама или починиоцима да препознају насиље, реагују на њега и поднесу одговарајуће пријаве. Сљедећи стуб на којем почива Истанбулска конвенција је заштита, а која се заснива на томе да жртве морају бити обавјештене о својим правима, да жртве треба да имају приступ правним савјетима, правној помоћи и на регионалном и међународном нивоу, психолошком савјетовању, финансијској помоћи, смјештају, здравственој заштити, социјалним службама, сигурним кућама, кризним центрима за случај силовања или сексуалног насиља. Заштита обухвата и хитне мјере заштите на основу којих ће полиција имати овлашћења да удаљи починиоца насиља у породици из заједничких просторија током одређеног периода, те да му забрани прилаз жртви⁴. Још један од стубова на којима се заснива Истанбулска конвенција је и процесуирање, које се односи на то да кривична дјела и кршења мјера заштите подлијежу сразмјерним кривичним или другим санкцијама. Такође, кривичне истраге неће зависити од пријаве жртве и могу се наставити чак и ако жртва повуче своју пријаву. У оквиру овог стуба се говори о увођењу закона који инкриминишу физичко, психичко и сексуално насиље, сексуално злостављање, прогањање, женско генитално сакаћење, принудни брак, принудни абортус и принудну стерилизацију, а да се при томе култура, традиција или част не сматрају оправдањем за насиље. Управо ова кривична дјела ће бити и у фокусу нашег

сарадња; 9. Механизам надзора; 10. Однос према другим међународним инструментима; 11. Измјене и допуне конвенције; 12. Завршне одредбе.

³ Дарија Жељко, „Процјена првих десет година Конвенције Вијећа Европе о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у обитељи“, *Хрватски љетопис за казнене знаности и праксу*, бр. 28-2/2021, стр. 387-388.

⁴ У Републици Српској је ово питање регулисано доношењем Закона о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“ бр. 102/12, 108/13, 82/15 и 84/19).

разматрања Истанбулске конвенције и њеног утицаја на посебни дио Кривичног законика Републике Српске⁵. Даље, пажња се усмјерава и на реакцију полицијских органа који ће на пријаву насиља одмах реаговати и адекватно управљати опасним ситуацијама, те истражити све наводе о насиљу над женама. Тражи се и да државе обезбиједи заштиту приватности и угледа жртве и избјегавање контакта између жртве и наводног учиниоца кад год је то могуће, а жртвама ће бити омогућено да свједоче уз помоћ одговарајућих комуникационих технологија, те да поднесу одређене доказе и представе своје потребе и забринутост. Посљедњи стуб се односи на координисане политике, у оквиру којег је држава дужна да обезбиједи дјелотворну сарадњу између судова, тужилаштва, полиције и других органа власти, а дужна је и да пружи подршку организацијама цивилног друштва и НВО које ће бити укључене у примјену Истанбулске конвенције.

1. КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ СЛОБОДА И ПРАВА ГРАЂАНА

1.1. Прогањање

Истанбулска конвенција чланом 34 обавезује државе које прихвате конвенцију да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да намјерно понашање понављањем пријетњи упућених другом лицу, које узрокују да се он/она плаши за своју сигурност, буде инкриминисано. Тако се ово дјело појављује као сасвим ново кривично дјело у нашем законодавству, што представља један позитиван помак у правцу инкриминације понашања којима се угрожава спокојство грађана. У којој мјери је занемарена штетност оваквог понашања, показује и једна анализа у Великој Британији, према којој је чак 90% случајева прогањања занемарено, а починиоци не буду ни опоменути због свог неприхватљивог понашања⁶. У Денверу (САД) спроведено је истраживање које је обухватило узорак од 8000 мушкараца и 8000 жена, те су резултати показали да је 8% жена, односно 2% мушкараца у неком моменту било жртва прогањања,

---

⁵ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 64/2017, 104/2018-одлука УС, 15/2021 и 89/2021, у даљем тексту: КЗ.

⁶ „Stalking-the terrifying crime the law may at last be taking seriously“, у: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/06/stalking-crime-law-taking-seriously>, сајту приступљено 12.9.2022. године.

из чега произлази процјена да у САД милион жена и 400 хиљада мушкараца на годишњем нивоу бива виктимизирано прогањањем⁷. Такође, у Њемачкој је спроведено слично истраживање, које је дало резултате који не одступају од претходних, па је тако утврђено да су жене биле жртве у чак 87% случајева, а да су прогонитељи у 86% случајева мушкарци⁸.

Основни облик дјела врши онај ко упорно и кроз дуже вријеме прати или уходи други лице или с њим директно или преко трећег лица настоји успоставити нежељени контакт или на други начин код тог лица изазива промјене животних навика, тјескобу или страх за властиту сигурност или сигурност њему блиских лица⁹. Уопштено, у кривичноправној литератури се под појмом прогањања подразумијева понашање за које је карактеристична упорност и понављање, а подобно је да код лица према којем је управљено изазове психичку несигурност и страх¹⁰. Истанбулска конвенција прогањање дефинише на начин да је оно намјерно понашање понављањем пријетњи, а наведена дефиниција је подложна критици јер не мора уопште бити предузета пријетња а опет се може радити о прогањању¹¹. Уочавамо формулацију кориштену у овом члану која упућује на то да није довољно да се радње праћења или ухођења предузму само једном, него се тражи да се то врши упорно и кроз дуже вријеме, а што је фактичко питање и суд ће га у сваком конкретном случају утврђивати. Ово представља и споран елемент, јер се појединачним актима праћења или ухођења не остварују обиљежја бића кривичног дјела, ако су она вршена у великим временским интервалима. То могу бити радње физичког праћења жртве, долажење на радно мјесто, чекање испред куће, праћење особе у виртуелном простору, успостављање контакта путем телефона, писмених порука, порука преко трећих лица, или на други начин¹². Тако дјело постоји када је оптужени пратио и предузимао друге радње у циљу физичког приближавања том лицу противно његовој вољи, тако што је свакодневно пратио кретање оштећене и уходио је по граду, тако што би

---

⁷ Милица Ковачевић, Марија Маљковић, „Прогањање-криминолошки и кривичноправни аспекти“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, бр.35-3/2016, стр. 88.

⁸ *Ibid.*, стр. 89.

⁹ Члан 144 став 1 КЗ-а.

¹⁰ Никола Пауновић, „Кривичноправни аспекти прогањања-упоредноправна анализа и могући правци *de lege ferenda* измена“, *Страни правни живот*, бр. 1/2019, стр. 21.

¹¹ *Ibid.*, стр. 22.

¹² Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право- посебни дио*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2018, стр. 101.

ишао иза ње и пратио је гдје и са ким се виђа, састаје, а онда би готово свако вече стајао поред продавнице гдје је оштећена запослена, чекајући да она затвори радњу, а онда би сједао у свој аутомобил и истим је пратио до куће¹³. Дакле радња извршења је одређена алтернативно као праћење, ухођење, настојање успостављања или успостављање нежељеног контакта, те је генералном клаузулом „или на други начин“ остављена могућност да се ово дјело изврши и на неки други, сличан начин. Неопходно је да наступи и посљедица у виду промјене животних навика друге особе, тјескобе или страха за властиту сигурност или сигурност њемзу блиских лица. Чини се да је тежиште Конвенције на томе да ове посљедице треба да се цијене субјективно на основу доживљаја жртве а не на основу стандарда просјечног грађанина, с обзиром на то да су осјећај и граница угрожености сопствене безбједности ствар личног виђења¹⁴. Као једини облик виности се појављује умишљај. За основни облик дјела је предвиђена новчана казна или казна затвора до двије године. Тежи облик дјела постоји ако је оно извршено у односу на садашњег или бившег брачног или ванбрачног партнера, лице са којим је извршилац био у интимној вези или према дјетету, те је за овај облик дјела предвиђена казна затвора од шест мјесеци до три године.

Према извјештају Министарства унутрашњих послова Републике Српске¹⁵, у 2017. години је пријављено 10 кривичних дјела прогањања, у 2018. години тај број је износио 36, 2019. године је било 49 пријављених кривичних дјела прогањања, 2020. године је тај број износио 57, а 2021. године 33 пријављена кривична дјела прогањања. Недостатак ове статистике је што сва пријављена понашања не морају имати карактер кривичног дјела, тако да се за нека од њих и не покрене кривични поступак¹⁶. У Србији су статистички подаци, када је ријеч о кривичном дјелу прогањање приступачнији, па је тако за ово кривично дјело у периоду од 2017. до 2020. године осуђено 282 лица¹⁷.

Можемо констатовати да је инкриминисање прогањања као кривичног дјела било неопходно не само као обавеза из Конвенције, узимајући у обзир штетност таквог

---

¹³ Пресуда Врховног Касационог суда Србије, Кзз 139/2021, од 17.2.2021. године.

¹⁴ Никола Пауновић, *op. cit.* стр. 24.

¹⁵ „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2021. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=64&vrsta=statistike&stat=1>, сајту приступљено 12.9.2022. године.

¹⁶ Иванка Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2010, стр. 40.

¹⁷ „Политика“, у: <https://www.politika.rs/sr/clanak/496662/Zbog-proganjanja-donete-282-presude>, сајту приступљено 12.9.2022. године.

понашања, које код жртава изазива страх, тјескобу, промјену животних навика, али и статистичке податке који указују на то да је овакво понашање широко распрострањено. Такође, прогањање има тенденцију раста, имајући у виду и модерне начине комуникације, који отварају велике могућности за ступање у нежељени контакт са жртвом. Инкриминација овог дјела је посебно значајна из угла заштите жена, јер су према статистичким подацима управо оне биле жртве овог кривичног дјела у великом броју случајева.

1.2. Психичко и физичко насиље

Психичко и физичко насиље ћемо анализирати заједно, јер сматрамо да иако су у Истанбулској конвенцији регулисани одвојено у два члана и то 33 и 35, наше законодавство их претапа у један члан под називом „Злостављање, мучење и друго нељудско и понижавајуће поступање“ – сада члан 149 КЗ-а, а према Кривичном закону Републике Српске¹⁸ то је био члан 168, који је све до доношења Закона о измјенама и допунама Кривичног закона¹⁹ из 2013. године, носио назив „Злостављање“.

Члан 33 Истанбулске конвенције обавезује државе да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да намјерно понашање које озбиљно нарушава психички интегритет неког лица принудом односно пријетњама буде инкриминисано. Са друге стране, члан 35 говори о физичком насиљу, те он обавезује државе да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да намјерно почињена дјела физичког насиља над другим лицем буду инкриминисана. Можемо уочити да извршењем радњи из ова два члана, учинилац може остварити обиљежја више кривичних дјела, којима се угрожава психички и/или физички интегритет другог лица, у зависности и од других околности случаја, што упућује и на кривично дјело насиље у породици. Међутим, онако како су дефинисани у Конвенцији, тако их можемо подвести под члан 149 КЗ-а.

---

¹⁸ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 73/10, 1/12

¹⁹ „Службени гласник Републике Српске“, бр. 67/2013.

Прије усвајања Конвенције, Кривични закон Републике Српске је психичко и физичко насиље дефинисао у члану 168 тако да основни облик кривичног дјела чини онај ко грубим понашањем злоставља другог или му тиме проузрокује теже физичке или душевне патње. Квалификаторне околности за ово дјело су ако је оно учињено према дјетету или малољетном лицу, а што је мало неспретно регулисано јер се термин дијете односи на малољетно лице као жртву кривичног дјела, док се термин малољетник (старији или млађи) односи на извршиоца кривичног дјела. Радња извршења је одређена као грубо понашање, гдје се тражи да оно има одређени квалитет-грубо, чиме се други злоставља или му се тиме проузрокују теже физичке или душевне патње. Посљедице овог дјела у виду да је друго лице злостављано или да су му проузроковане теже физичке или душевне патње, донекле се подударaju. Тако је злостављање доста широк појам али се најчешће испољава у наношењу физичких или психичких патњи у виду дјеловања на тјелесни или психички интегритет другог лица²⁰. У том смислу разлику између ове двије посљедице видимо само у интензитету. За основни облик дјела је прописана новчана казна или казна затвора до једне године, а за квалификовани облик дјела, казна затвора до двије године.

Након усвајања Конвенције, дошло је до измјене читавог члана 168, који од 2013. године носи назив „Злостављање, мучење и друго нељудско и понижавајуће поступање“. Основни облик дјела чини онај ко злоставља другог или према њему поступа на начин којим се вријеђа људско достојанство. Уочавамо да је радња извршења одређена алтернативно, као злостављање или поступање на други начин према другоме којим се вријеђа његово људско достојанство. Злостављање смо већ дефинисали, а начини на који се оно врши могу бити различити, као нпр. вучење и чупање косе, шамарање итд. У том смислу су оптужени проглашени кривим јер су окружили оштећеног, наредили му да скине патике, ставили га у гепек, што је код оштећеног изазвало осјећај угрожености, страх за властиту егзистенцију и потребу да се да у бијег, те је јасно да је оштећени био изложен не само физичким патњама, већ и повреди достојанства личности, подвргавањем злостављању²¹. Поступање на други начин којим се вријеђа људско достојанство, у себи подразумијева понашање без употребе физичке силе, попут исмијавања због физичког изгледа или начина на који хода, прича и слично. Може се поставити и питање стицаја

---

²⁰ М. Бабић, И. Марковић, *op. cit.*, стр. 104.

²¹ Пресуда Врховног суда Републике Српске, бр. 13 0 К 004873 19 Кж 5 од 15.8.2019. године.

овог дјела са лаким тјелесним повредама, у којем случају се не би узимало да он постоји, за разлику од тешких тјелесних повреда, када би постојао стицај са овим дјелом.

Ово дјело сада има два тежа облика. Први чини онај ко силом, пријетњом, или на други недозвољен начин другоме нанесе велику бол или тешке патње са циљем да од њега или неког другог лица довије признање, исказ или обавјештење, или да се он или неко друго лице застраши или незаконито казни или то учини из било којег другог разлога заснованог на било ком облику дискриминације, а прописана казна је казна затвора од шест мјесеци до пет година. Овдје начин предузимања радње који је мотивисан постизањем одређених циљева представља околност која знатно подиже степен опасности дјела, те она као таква представља квалификаторну околност²². Други тежи (најтежи) облик постоји ако је наведена дјела извршило службено лице у вршењу службе, те је прописана казна затвора од шест мјесеци до пет година ако изврши основни облик дјела, односно казна затвора од једне до десет година ако изврши тежи облик дјела.

Уочавамо да је измјенама законских обиљежја овог дјела, извршена шира заштита лица жртава злостављања, те да су прописане казне знатно веће у односу на претходни закон. Можемо закључити да држава није само извршила своје обавезе из Конвенције, него је ово проблему приступила подробније и темељније. Међутим, због недостатка статистичких података, не можемо извести закључке колико је ова обухватнија заштита ишла у прилог веће заштите жена.

2. КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА

2.1.Силовање

Кривично дјело силовање је прошло свој еволутивни пут, од примитивних објашњења до савремених схватања. Она су се кретала од тога да силовање може постојати само између особа различитог пола, па до тога да у браку не може бити ни ријечи о силовању, јер када ступе у брак, супружници имају и „брачне дужности“, преко

---

²² М. Бабић, И. Марковић, *op. cit.* стр. 105.

тога да жртва мора пружати константан и активан отпор, па до тога да она представља сваку обљубу, а сада и са њом изједначену полну радњу, без пристанка жртве. Управо због тога ћемо више обратити пажњу на приступ теорије и праксе мишљењу да оно представља обљубу без пристанка жртве.

Основни облик дјела чини онај ко другог принуди на обљубу или с њом изједначену полну радњу употребом силе или пријетње да ће непосредно напасти на живот или тијело тог или њему блиског лица. Истанбулска конвенција приликом дефинисања силовања не говори о употреби силе или пријетњи употребом силе. Умјесто тога, она говори о томе да силовање представља вагиналну, аналну или оралну пенетрацију сексуалне природе на тијелу другог лица без њеног/његовог пристанка, кориштењем било којег дијела тијела односно предмета, односно друге сексуалне редње с лицем без њеног/његовог пристанка. Конвенција у члану 36 став 2 дефинише пристанак тако да он мора бити добровољан исход слободне воље лица према процјени у контексту датих околности. Према законској дефиницији, сила и пријетња морају бити таквог интензитета да су подобни да слома отпор пасивног субјекта²³. Међутим, управо у томе и јесте највећи еволутивни домашај, у том смислу да се пажња усмјерава са тога да жртва мора пружати трајан, снажан и озбиљан отпор на то да имајући у виду објективне и субјективне околности, није пристала на обљубу. У том смислу је старија судска пракса ишла у правцу утврђивања постојања озбиљног, трајног и чврстог отпора, па тако није утврђено да постоји кривично дјело силовања јер у конкретном случају женско лице нити је задобило какве повреде, нити је нанијела повреде оптуженом, нити је викала и дозивала у помоћ²⁴. Озбиљан и стваран отпор у контексту овог дјела и старије судске праксе је када се лице супротставља обљуби и када се са њом не саглашава, брани се од нападача или на неки други начин изражава своје противљење обљуби, а трајан је када се пружа од момента када је употријебљена принуда, па до момента када је ово дјело свршено²⁵. Суд је у једном предмету ослободио оптуженог, због недостатка доказа јер је оштећена старије животне доби тако да је оптужени могао лакше савладати отпор, али тим прије код оштећене морале су бити констатоване повреде у предјелу руку, ногу, лица гениталија,

---

²³ *Ibid.*, стр. 118.

²⁴ Пресуда Окружног суда у Нишу, Кж бр. 117/70 од 11.5.1971 године.

²⁵ Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж бр. 350/2010 од 31.3.2010. године.

чак и ломови и губитак свијести, јер је насилна обљуба трајала сат времена, оштећена је све вријеме пружала отпор, а ако је пружала стваран и озбиљан отпор повреде су морале бити констатоване и код оптуженог²⁶. Док један дио судске праксе и даље инсистира на апсолутном, крајњем отпору, у новије вријеме долази до изражаја схватање да отпор треба схватити у релативном смислу и да одсуство физичког отпора, или отпора одређеног интензитета не искључује увијек постојање силовања²⁷. Противљење жртве се не мора увијек манифестовати у давању физичког отпора одређеног интензитета, а поготово не у давању сталног отпора у току трајања обљубе²⁸, те тако долазимо до мишљења да је сам отпор у неким случајевима безначајан. Тако су неосноване жалбе браниоца да је оштећена пристала на обљубу тако што је уз помоћ оптуженог скинула мајицу и грудњак у ситуацији када јој је оптужени пријетио, вербално је малтретирао, закључао централну браву на вратима аутомобила, а затим је ухватио за врат, спустио сједиште те њу пребацио на задње сједиште, јер је исто учинила схвативши да нема излаза те да би што прије престало малтретирање оптуженог²⁹. „Изостанак отпора оштећене у облику физичког дјеловања према учинитељу не искључује закључак о непристајању оштећене на полни одношај“³⁰.

У Републици Српској 2017. године је пријављено 7 кривичних дјела силовања, док је тај број у 2018. години износио 13 пријављених кривичних дјела силовања³¹. Број пријављених кривичних дјела силовања је 2019. године и 2020. године износио по пет. У свим пријављеним кривичним дјелима жртва је била жена, док је учинилац био мушкарац.

Тако анализирајући кривично дјело силовања, пажњу смо усмјерили само на развој правне мисли у правцу веће заштите жртава силовања. Тако можемо закључити да је спуштањем прагова доказивања, са пружања чврстог, трајног и озбиљног отпора на непрестанак жртве, знатно повећана кривичноправна заштита у првом реду жена, које су и најчешће жртве овог кривичног дјела.

²⁶ Пресуда Основног суда у Сокоцу, бр. 89 0 К 016443 10 К 2, од 26.3.2013. године.

²⁷ Зоран Стојановић, „Силовање без принуде- Усаглашавање КЗ Србије са чланом 36 Истанбулске конвенције“, *Наука, безбједност, полиција*, бр.21-1/2016, стр. 7.

²⁸ Иванка Марковић, „Силовање-кривично дјело против полног интегритета (дилеме у судској пракси)“, *Српска правна мисао*, бр. 53/2020, стр. 13.

²⁹ Пресуда Врховног суда Републике Српске, бр. 118-0-Кжж-09-000 007, од 9.4.2009. године.

³⁰ Пресуда Врховног суда Федерације БиХ, бр. 03 0 К 014161 17 Кж 8, од 9.5.2018. године.

³¹ „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2018. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=62&vrsta=statistike&stat=1> сајту приступљено, 14.9.2022. године.

2.2. Полно узнемиравање

Наше кривично законодавство није познавало ово кривично дјело прије усвајања Истанбулске конвенције, те је оно као такво инкриминисано Кривичним закоником из 2017. године. Истанбулска конвенција обавезује државе да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да сваки облик нежељеног вербалног, невербалног односно физичког понашања сексуалне природе у сврху односно уз исход повреде достојанства лица, посебно када се ствара застрашујућа, непријатељска, деградирајућа, понижавајућа односно увредљива атмосфера, буде предмет кривичне односно друге правне санкције. Као такво, оно је дефинисано и Законом о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини³², у члану 4 став 2 као сексуално узнемиравање.

Кривично дјело полно узнемиравање чини онај ко полно узнемирава друго лице које се према њему налази у односу подређености или зависности или које је посебно рањиво због узраста, болести, инвалидитета, зависности, трудноће, тешке тјелесне или душевне сметње. У ставу 2 полно узнемиравање се дефинише као свако вербално, невербално или физичко нежељено понашање полне природе које има за циљ повреду достојанства лица у сфери полног живота, а које изазива страх или ствара непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење. Радња извршења овог дјела је полно узнемиравање, а које може бити извршено на разне начине. То могу бити радње нежељеног дирања, грљења или љубљења; сексуално сугестивни коментари или шале које вријеђају жене; неприкладни позиви за излазак на састанке; нападна и увредљива питања о приватном животу; наметљиви и увредљиви коментари о изгледу; неприкладно посматрање или фиксација погледом која се доживљава као застрашујућа; слање или показивање сексуално експлицитних слика, фотографија или поклона који су били увредљиви; добијање нежељених сексуално експлицитних и увредљивих порука³³. Чињеница је да лица могу бити жртве одређеног понашања које је на граници основне културе и укуса, које у одређеном контексту није пристојно понашање, не значи

---

³² „Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 59/09 и 66/16.

³³ Марија Бабовић, Марио Рељановић, *Сексуално узнемиравање у Републици Србији*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2020, стр. 9.

аутоматски да је то и инкриминисано понашање, а наравно, критеријуми дистинкције нису јасно постављени те пресудну улогу има и сам контекст, затим утицај на жртву и намјера извршиоца³⁴. Поставља се питање како у пракси разликовати морално од сексуално неморалног понашања, а било је ставова да објективни критеријум у овом смислу одређује сам оштећени³⁵. Међутим, сматрамо да би за утврђивање постојања овог кривичног дјела требало узети све објективне и субјективне околности случаја.

Оптужени је крив јер је на сеоском путу сусрео и зауставио једанаестогодишњу дјевојчицу, која је наишла бициклом, чије родитеље познаје јер су комшије, махао јој је да стане, па кад је стала ухватио ју је за њену десну руку говорећи јој да је воли, а потом ју је почео љубити и грлити по врату и вући је у правцу гробља, што је код дјевојчоце изазвало страх и шок, те је покушавала да се отме и није успјела, јер ју је оптужени још јаче вукао у том правцу и говорио јој да остане још мало и да се требају поново наћи када буде пролазила, те ју је у једном тренутку пустио и рекао јој да се морају поново видјети, а дјевојчица је почела да плаче и отишла кући³⁶. Оптужени је проглашен кривим јер је као инструктор вожње за обуку за полагање возачког испита оштећеној коју је обучавао за вожњу дао инструкције у ком правцу да вози, те ју је упитао да ли може да је угризе за врат, што је она одбила, а он је потом питао да је пољуби, што је такође одбила, а онда ју је својом лијевом руком ухватио за врат и почео је привлачити према себи, а оштећена се почела отимати, након тога ју је успио пољубити у предјелу усана, да би након тога ставио своју руку на њене груди говорећи јој да жели да је помази, а оштећена га је поново одгурнула³⁷.

У Републици Српској су 2017. године пријављена 3, а 2018. године 15 кривичних дјела полног узнемиравања, док је у 2020. години било такође 15 пријава овог кривичног дјела³⁸.

---

³⁴ Александар Миладиновић, *Полно узнемиравање*, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2022, стр. 16.

³⁵ „Удварање, прогањање и полно узнемиравање“, у: <https://www.otvorenavratapravosudja.rs/teme/krivicno-pravo/udvaranje-proganjanje-i-polno-uznemiravanje>, сајту приступљено 14.9.2022. године.

³⁶ Александра Петрић, *Анализа судских пресуда у Републици Српској за кривична дјела прогањања и полног узнемиравања*, Удружене жене, Бања Лука, 2019, стр. 8.

³⁷ *Ibid.*, стр. 9.

³⁸ „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2020. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=63&vrsta=statistike&stat=1>, сајту приступљено 14.9.2022. године.

Инкриминисањем овог дјела је свакако направљен корак даље ка свеобухватнијој заштити жртава полног узнемиравања, чиме су она понашања, која су прешла дозу удварања, створивши код жртве непријатељску, увредљиву атмосферу, добила своју криминалну димензију.

3. КРИВИЧНА ДЈЕЛА ПРОТИВ БРАКА И ПОРОДИЦЕ И ПРОТИВ ЖИВОТА И ТИЈЕЛА³⁹

3.1. Принудно закључење брака

Ново кривично дјело у нашем Кривичном закону из 2017. године је и кривично дјело принудног закључења брака. Истанбулска конвенција чланом 37 обавезује државе да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да намјерно присиљавање одраслог лица односно дјетета да ступи у брак буде инкриминисано. Такође, Конвенција обавезује државе да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да намјерно намамљивање одраслог лица односно дјетета на територију чланице односно државе која није њена/његова држава пребивалишта с циљем принуде тог одраслог односно дјетета да ступи у брак буде инкриминисано. У том смислу, основни облик овог кривичног дјела чини онај ко употребом силе или пријетње принуди друго лице да закључи брак. Радња извршења је принуђивање другог лица на закључење брака, док су средства за њено извршење употреба силе или пријетње. Начин на који се тумаче сила или пријетња, не разликују се од уобичајеног тумачења ових појмова у кривичном праву⁴⁰, с тим да су оне управљене на вољу пасивног субјекта са циљем да то лице закључи брак. Према томе, између силе и пријетње, као средства принуде и закључења брака мора постојати узрочно-последична веза⁴¹. Јасно је да пасивни субјект овог кривичног дјела могу бити и малолетна лица која са 16 година могу закључити брак уз дозволу суда у ванпарничном поступку. Тако ће у том случају до тога теже доћи, јер у

---

³⁹ Ове двије групе кривичних дјела су стављена под један наслов само из техничких разлога.

⁴⁰ Тако у овом раду, због техничких разлога, нећемо пажњу посвећивати њиховом тумачењу и објашњењу.

⁴¹ Емир Ћоровић, Ајсела Ћоровић, „Кривично дело принудног закључења брака из члана 187а Кривичног законика Србије“, *Годишњак Факултета безбједности*, бр. 1/2018, стр. 331.

ванпарничном поступку, суд ће на одговарајући начин испитати све околности које су од значаја за утврђивање да ли постоји слободна воља и жеља малољетника да закључи брак, а, у правилу ће, саслушати малољетника без присуства осталих учесника у поступку⁴². Ако се брак не закључи, неће постојати ово кривично дјело, али су радњом лица које је принудило малољетника да поднесе приједлог за давање дозволе за закључење брака, остварена обиљежја кривичног дјела принуде. Посебно смо истакли проблеме са принуђивањем малољетника на закључење брака, због одређених историјских прилика на нашим просторима, када су постојали обичаји отмице младе ради закључења брака. Квалификовани облик овог кривичног дјела чини онај ко ради извршења основног облика дјела друго лице одведе у иностранство или га у истом циљу наведе да оде у иностранство. Радње овог облика одређене су свршеним глаголима „одведе“ и „наведе“, а кривично дјело је довршено када је пасивни субјект одведен, односно када је отишао у иностранство⁴³. Јасно је да код радње одвођења извршилац превози жртву, док код навођења, жртва сама одлази у иностранство али је то чини навођена од стране извршиоца. Инкриминацијом овог кривичног дјела је свакако учињен значајан помак у заштити породице која треба да почива на слободној вољи, а не на сили и пријетњи.

3.2. Генитално сакаћење жена

Истанбулска конвенција чланом 38 обавезује државе потписнице да предузму неопходне законодавне односно друге мјере како би осигурале да се сљедећи видови намјерног понашања инкриминишу: обрезивање, инфибулација односно било какво друго сакаћење цијелих односно било којег дијела малих и великих усмина односно клиториса код жене; принуда и навођење жена да се подвргну некој од претходних радњи; подстицање, принуда односно навођење дјевојчице на неку од претходних радњи. Тако је у Кривичном закону мјесто нашло још једно кривично дјело, чији основни облик чини онај ко женском лицу потпуно или дјелимично уклони или трајно промијени спољне дијелове полног органа. Радња извршења је одређена као уклањање или промјена спољних

---

⁴² Члан 76, ст. 1. и 3. Закона о ванпарничном поступку („Службени гласник Републике Српске“, бр. 36/09 и 91/16).

⁴³ Е. Ђоровић, А Ђоровић, *op. cit.* стр. 335.

дијелова полног органа, а закон прописује да уклањање треба бити дјелимично или потпуно, док промјена треба бити трајна. У том смислу можемо говорити о сљедећим врстама сакаћења жена: *клиторидектомија*-уклањање дијела или цијелог клиториса, а у рјеђим случајевима и кожног омота који окружује клиторис; *обрезивање* које се састоји у уклањању дијела или цијелог клиториса и малих усмина, са или без обрезивања великих усмина; *инфибулација*-сужавање вагиналног отвора стварањем „покривајућег печата“, који се формира сјечењем или репозиционирањем мале усмине, или велике усмине, некада путем шивења, са или без уклањања клиториса; *остали случајеви* који обухватају друге повређујуће поступке попут убадања, пробадања-пирсинг, урезивања, прежења-каутеризације⁴⁴. Инкриминисано је и навођење женског лица да се подвргне наведеним радњама, што заправо представља радњу подстрекавања, која је овдје инкриминисана као радња извршења. Кривични законик познаје и квалификоване и привилеговани облик овог дјела. Квалификовани облик чини онај ко основни облик учини из мржње, према дјетету (дјевојчицама-лицима женског пола млађим од 18 година) или проузрокује трајно оштећење здравља женског лица. Најтежи облик овог дјела постоји ако је наступила смрт женског лица. Привилеговани облик постоји ако је дјело извршено под нарочито олакшавајућим околностима, које би према неким мишљењима представљао пристанак оштећене⁴⁵. Можемо уочити да је објект заштите овог дјела усредсређен на женски полни орган, чиме ово дјело добија нову димензију и издваја се од кривичних дјела тјелесних повреда, а што ствара свеобухватнију и спецификованију заштиту жена.

3.3. Принудна стерилизација

Принудна стерилизација представља ново кривично дјело у нашем законодавству. Истанбулска конвенција чланом 38 који носи назив „Принудни абортус и принудна стерилизација“ обавезује државе да предузму неопходне законодавне и друге мјере како би осигурале да се инкриминишу сљедеће намјерне радње: абортус жене без њеног

---

⁴⁴ Емир Ћоровић, „Кривично дело сакаћења женског полног органа из члана 121а Кривичног законика Србије“, *Научне публикације Државног универзитета у Новом Пазару*, бр. 1,1/2018, стр. 5.

⁴⁵ *Ibid.* стр. 10.

информисаног пристанка; операција у сврху односно уз исход онемогућавања природне репродукције код жене без њеног информисаног пристанка и разумијевања прецедуре. Како је противправни прекид трудноће (абортус жене без њеног пристанка) већ регулисан кривичним законодавством, при чему није било промјена у том смислу, овдје ћемо пажњу усмјерити само на принудну стерилизацију. Тако основни облик дјела чини онај ко на другом лицу изврши операцију у сврху онемогућавања природне репродукције, без пристанка тог лица. Радња извршења представља извршење операције, чија је сврха онемогућавање природне репродукције. Радња се врши без пристанка пасивног субјекта, која би у супротном случају морала бити изричито и слободно дата, што имплицира на употребу силе приликом извршења овог дјела. Извршилац овог дјела може бити свако лице, међутим, можемо закључити да ће се ту ипак радити о лицима која су оспособљена да могу вршити такве захвате, јер би се пуким уклањањем полних органа остварила обиљежја неког другог кривичног дјела (нпр. генитално сакаћење жена). Пасивни субјект могу бити лица и мушког и женског пола. Квалификаторну околност представља извршење овог дјела према дјетету.

ЗАКЉУЧАК

Истанбулска конвенција је значајно утицала на кривично законодавство које данас имамо, при чему посебно можемо издвојити нека нова кривична дјела попут прогањања, гениталног сакаћења жена, принудне стерилизације и других, а што је првенствено учињено у циљу веће заштите жена, које су биле на удару оваквих понашања, која су сад и инкриминисана. Можемо констатовати да Република Српска није само испоштовала најновије међународне стандарде из области заштите жена, већ и отишла корак даље, подробнијим регулисањем појединих кривичних дјела, показујући тиме своју сензибилност према овом проблему.

Тако смо у овом раду, због техничких разлога, обрадили у скраћеним облицима нова кривична дјела и скренули на другачије регулисање постојећих кривичних дјела. Посебну пажњу смо обратили и на другачије тумачење елемената кривичног дјела силовања, које је прошло своју еволутивну фазу и застало на томе да силовање представља обљубу без пристанка жртве, а што у коначници отвара пут и ствара тенденције за другачије регулисање овог кривичног дјела у наредном периоду.

Не улазећи у друге сегменте Истанбулске конвенције, можемо закључити да је она позитивно утицала на свеобухватнију кривичноправну заштиту жена, међутим, да би се у том смислу и стварно а не само нормативно, десили одређени помаци, биће потребно још доста времена, јер се људска свијест теже мијења од закона.

ЛИТЕРАТУРА

1. Александар Миладиновић, *Полно узнемиравање*“, Министарство унутрашњих послова Републике Српске, Бања Лука, 2022.
2. Александра Петрић, *Анализа судских пресуда у Републици Српској за кривична дјела прогањања и полног узнемиравања*, Удружене жене, Бања Лука, 2019.
3. Дарија Желько, „Процјена првих десет година Конвенције Вијећа Европе о спрјечавању и борби против насиља над женама и насиља у обитељи“, *Хрватски љетопис за казнене знаности и праксу*, бр. 28-2/2021.
4. Емир Ћоровић, Ајсела Ћоровић, „Кривично дело принудног закључења брака из члана 187а Кривичног законика Србије“, *Годишњак Факултета безбједности*, бр. 1/2018.
5. Емир Ћоровић, „Кривично дело сакаћења женског полног органа из члана 121а Кривичног законика Србије“, *Научне публикације Државног универзитета у Новом Пазару*, бр. 1,1/2018.
6. Закон о ванпарничном поступку („Службени гласник Републике Српске“, бр. 36/09 и 91/16).

7. Закон о забрани дискриминације („Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 59/09 и 66/16).
8. Закон о заштити од насиља у породици („Службени гласник Републике Српске“ бр. 102/12, 108/13, 82/15 и 84/19).
9. Иванка Марковић, *Основи криминологије*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2010.
10. Иванка Марковић, „Силовање-кривично дјело против полног интегритета (дилеме у судској пракси)“, *Српска правна мисао*, бр. 53/2020.
11. „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2018. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=62&vrsta=statistike&stat=1>, сајту приступљено 14.9.2022. године.
12. „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2020. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=63&vrsta=statistike&stat=1>, сајту приступљено 14.9.2022. године.
13. „Информација о стању безбједности у Републици Српској за 2021. годину“, у: <https://mup.vladars.net/index.php?vijest=64&vrsta=statistike&stat=1>, сајту приступљено 12.9.2022. године.
14. Кривични закон Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 73/10, 1/12 и 67/13).
15. Кривични законик Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 64/2017, 104/2018-одлука УС, 15/2021 и 89/2021).
16. Марија Бабовић, Марио Рељановић, *Сексуално узнемиравање у Републици Србији*, Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд, 2020.
17. Милица Ковачевић, Марија Маљковић, „Прогањање-криминолошки и кривичноправни аспекти“, *Зборник Института за криминолошка и социолошка истраживања*, бр.35-3/2016.
18. Милош Бабић, Иванка Марковић, *Кривично право, посебни дио*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2018.
19. Нермина Јерковић, „Међународни документи за оснаживање жена и сигурности: од статистике до доношења одлука“, *Удружење Мрежа полицијских службеница*, 2021.

20. Никола Пауновић, „Кривичноправни аспекти прогањања-упоредноправна анализа и могући правци *de lege ferenda* измена“, *Страни правни живот*, бр. 1/2019.
21. „Политика“, у: <https://www.politika.rs/sr/clanak/496662/Zbog-proganjanja-donete-282-presude>, сајту приступљено 12.9.2022. године.
22. Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж бр. 350/2010 од 31.3.2010. године.
23. Пресуда Врховног Касационог суда Србије, Кзз 139/2021, од 17.2.2021. године.
24. Пресуда Врховног суда Републике Српске, бр. 118-0-Кжж-09-000 007, од 9.4.2009. године.
25. Пресуда Врховног суда Републике Српске, бр. 13 0 К 004873 19 Кж 5 од 15.8.2019. године.
26. Пресуда Врховног суда Федерације БиХ, бр. 03 0 К 014161 17 Кж 8, од 9.5.2018. године.
27. Пресуда Окружног суда у Нишу, Кж бр. 117/70 од 11.5.1971 године.
28. Пресуда Основног суда у Сокоцу, бр. 89 0 К 016443 10 К 2, од 26.3.2013. године.
29. „Stalking-the terrifying crime the law may at last be taking seriously“, у: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/06/stalking-crime-law-taking-seriously>, сајту приступљено 12.9.2022. године.
30. „Удварање, прогањање и полно узнемиравање“, у: <https://www.otvorenavratapravosudja.rs teme/krivicno-pravo/udvaranje-proganjanje-i-polno-uznemiravanje>, сајту приступљено 14.9.2022. године.

